

Regionalny Program Operacyjny
Województwa Małopolskiego
na lata 2014-2020

Stanowisko Pozarządowych Organizacji Ekologicznych

Polska Zielona Sieć

Kraków 2013

Jar Hulińskiego Potoku w Pieninach - fot. Jerzy Opioła

Celem stanowiska jest zapewnienie pełniejszej realizacji zasady zrównoważonego rozwoju w Regionalnym Programie Operacyjnym na lata 2014-2020. Stanowisko wypracowane zostało w oparciu o rekomendacje wypracowane podczas warsztatów dotyczących włączenia pozarządowych organizacji ekologicznych w proces programowania funduszy UE na poziomie regionalnym. Przy opracowaniu stanowiska wykorzystano również wyniki analizy dotyczącej Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 w aspekcie zrównoważonego rozwoju oraz zawarte w analizie rekomendacje na kolejny okres. Adresatem stanowiska jest odpowiedzialny za przygotowanie RPO Urząd Marszałkowski oraz inni partnerzy zaangażowani w proces programowania - ma ono posłużyć jako punkt wyjściowy do debaty dotyczącej wykorzystania RPO w latach 2014-2020 dla rzeczywistej realizacji zrównoważonego rozwoju regionu.

Koordynowany przez Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć proces włączania organizacji ekologicznych w programowanie RPO jest realizowany we wszystkich 16 województwach w ramach projektu „Fundusze Europejskie dla zrównoważonego rozwoju - partycypacja społeczna w programowaniu przyszłego okresu budżetowego po 2013” przy wsparciu Szwajcarii ze środków szwajcarskiego programu współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 Stanowisko Pozarządowych Organizacji Ekologicznych

Organizacje pozarządowe, mając na uwadze trwające prace nad Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 (MRPO), wyrażają swoje stanowisko na temat warunków ramowych jakie stworzone zostać powinny dla wdrażania środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego w nowej perspektywie finansowej. Spełnienie warunków zarysowanych w niniejszym stanowisku zagwarantuje efektywne wykorzystanie funduszy UE na rzecz rzeczywiście zrównoważonego rozwoju województwa, powodując że przedsięwzięcia wspierane w RPO będą wychodzić naprzeciw globalnym, regionalnym i lokalnym wyzwaniom środowiskowym, poprawiając jakość środowiska regionu, a tym samym poprawiając jakość życia społeczeństwa. Wdrożenie opracowanych przez nas rekomendacji przyczyni się również do wzrostu transparentności i efektywności wydatkowania środków publicznych, w tym także w wymiarze środowiskowym.

Formułując nasze stanowisko bierzemy pod uwagę aktualne potrzeby i wyzwania związane z efektywnym korzystaniem z zasobów naturalnych oraz przeciwdziałaniem zmianom klimatu i utracie różnorodności biologicznej. Opieramy się na analizach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013 w obszarach kluczowych dla ochrony środowiska, alokacji środków i sposobu wdrażania tego Programu, w tym w kontekście zasady zrównoważonego rozwoju. Odnosimy się również do dokumentów, które w pracach nad nowym MRPO się pojawiły.

Stanowisko nasze ma z założenia charakter postulatów dotyczących kwestii istotnych dla zrównoważonego rozwoju, które naszym zdaniem powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie w zapisach Programu i późniejszych uszczegółowieniach tego dokumentu. Charakter taki zdeterminowany jest między innymi przez niezakończone dyskusje nad budżetem UE na lata 2014-2020 oraz ostatecznym podziałem środków na regionalne programy operacyjne, kształtem Umowy Partnerstwa, linii demarkacyjnych pomiędzy programami regionalnymi a pozostałymi krajowymi programami operacyjnymi oraz intensywnymi pracami nad samym RPO, powodującymi częste zmiany w dokumentach programowych.

W kontekście prac nad RPO dla województwa Małopolskiego¹ i jego późniejszymi uszczegółowieniami organizacje pozarządowe stwierdzają jak poniżej.

1. Polityka horyzontalna - zielone zamówienia publiczne

Wszyscy beneficjenci MRPO powinni być zobligowani do świadczenia usług oraz dokonywania dostaw i robót budowlanych, które stanowią przedmiot ich projektów, w oparciu o tzw. „zielone zamówienia publiczne- ZZZ”. Proponujemy wpisanie obowiązku stosowania ZZZ w projektach realizowanych w ramach MRPO, a także wprowadzenie regulaminu ZZZ jako elementu projektu podlegającego ocenie na etapie wyboru projektów. Wskazane jest wydanie wytycznych w zakresie stosowania ZZZ przez Zarząd Województwa.

„Zielone zamówienia publiczne” oznaczają politykę, w ramach której należy włączyć kryteria i/lub wymagania ekologiczne do procesu zakupów i poszukują rozwiązań ograniczających negatywny wpływ tych produktów/usług, robót budowlanych na środowisko oraz uwzględniających cały cykl życia produktów, a poprzez to wpływających na rozwój i upowszechnienie technologii środowiskowych.

W praktyce oznacza to, iż beneficjenci MRPO dokonując wydatkowania środków w ramach realizacji projektów powinni zwracać uwagę czy np. zamawiane materiały biurowe i promocyjne zostały wyprodukowane z odpowiednich surowców (pochodzących z recyklingu, biodegradowalnych) oraz jakie będą koszty ich utylizacji albo czy wykorzystywane do budowy materiały pochodzą z recyklingu gruzu budowlanego. Także metody produkcji są istotne, szczególnie jeśli nie naruszają równowagi ekologicznej i nie przyczyniają się do emisji szkodliwych zanieczyszczeń. Korzystniejsze z punktu widzenia zasad zrównoważonego rozwoju są oczywiście takie produkty, które łatwo nadają się do wtórnego wykorzystania lub recyklingu. Prowadzenie racjonalnych zakupów przyczynia się do oszczędzania materiałów i energii, redukcji powstających odpadów i zanieczyszczeń oraz promuje powszechnie zachowania pro-środowiskowe wśród innych podmiotów gospodarczych.

Uwzględnienie w zielonych zamówieniach publicznych cyklu życia produktu wpływa na rozwój i upowszechnienie technologii środowiskowych, co w praktyce oznacza skoncentrowanie się na zmniejszeniu oddziaływania na środowisko w każdej fazie cyklu życia produktu: projekcie, produkcji, użytkowaniu i likwidacji.

¹ Wersja 2.0 z dnia 21.1.2013

Zgodnie z wytycznymi Komisji Europejskiej do 2015 r. połowa udzielanych zamówień publicznych ma uwzględniać aspekty środowiskowe. Ponadto zgodnie z przyjętymi przez Polskę zobowiązaniami, wynikającymi m.in. ze Strategii Lizbońskiej oraz Protokołu z Kioto, jesteśmy zobowiązani do stosowania polityki zrównoważonego rozwoju, rozumianej jako korzystanie z zasobów naturalnych środowiska naturalnego w taki sposób, aby zachować te zasoby i ich walory w stanie zapewniającym trwałe, niedoznające uszczerbku możliwości korzystania z nich zarówno przez obecne, jak i przyszłe pokolenia oraz do ograniczania emisji gazów cieplarnianych.

Jednym z instrumentów przyczyniających się do realizacji ww. postanowień jest udzielanie zamówień publicznych z uwzględnieniem aspektów środowiskowych. Jak zakłada Komisja Europejska, zielone zamówienia publiczne do 2015 r. powinny obejmować 50% zamówień udzielanych przez administrację szczebla centralnego, a w przypadku administracji szczebla lokalnego do 2020 r. poziom zielonych zamówień publicznych powinien wynieść 50%.

Zielone zamówienia publiczne nabrały szczególnego znaczenia w znowelizowanych dyrektywach zamówieniowych (2004/17/WE i 2004/18/WE), ponieważ w ich preambułach podkreślono, że wymogi ochrony środowiska powinny być włączane w określanie i wdrażanie wspólnotowych polityk i działań. W związku z tym instytucje zamawiające, zaspokajając potrzeby odbiorców publicznych, powinny uwzględniać również istotne potrzeby w zakresie ochrony środowiska.

2. Efektywność energetyczna i OZE

Modernizacja sieci dystrybucyjnych, mimo iż jest jednym z kluczowych działań mających na celu zwiększenie efektywności wykorzystania energii, powinna być ograniczona wyłącznie do projektów, których realizacja powiązana jest z podłączeniem nowych źródeł OZE. Wszelkie inne projekty modernizacji sieci, które znajdują się w posiadaniu przedsiębiorstw dystrybucyjnych, nienależących do sektora MiSP, nawet jeśli przyczyniają się do wzrostu ich efektywności (w tym również kosztowej), powinny być finansowane wyłącznie na zasadach rynkowych, bez dodatkowego wsparcia ze środków unijnych. Byłoby to o tyle celowe, że w uzasadnieniu wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych MRPO, wspomina się o „dostosowaniu sieci dystrybucyjnych do rozwijającego się rynku OZE”.

Dotychczasowe brzmienie Programu zakłada, że instrumenty finansowe nie będą stosowane w przypadku inwestycji z zakresu OZE – ze względu na ich zwiększony zasięg (charakter zwrotny) oraz rekomendacje Komisji, które zakładają użycie instrumentów dotacyjnych jedynie w celu ograniczenia niedoskonałości rynkowych oraz promowania technologii innowacyjnych, co oznaczałoby wykluczenie ze wsparcia sprawdzonych i opanowanych technologii OZE. Liczba wybudowanych/zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej/ciepłej z OZE.

Kozica górskie z małymi - fot. Bartosz Durka

Uzasadnione jest włączenie organizacji pozarządowych do grupy beneficjentów osi priorytetowej 4. Organizacje pozarządowe mogą być zainteresowane np. modernizacją energetyczną zajmowanych przez siebie budynków i realizacją inwestycji przy wykorzystaniu innowacyjnych technologii z zakresu efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii i kogeneracji. Dlatego popieramy włączenie organizacji pozarządowych do grupy beneficjentów w priorytetach inwestycyjnych 4.1, 4.3 i 4.5, przewidzianych w wersji MRPO z 21 listopada 2013 r. Dodatkowo, organizacje pozarządowe powinny zostać dodane do grupy beneficjentów w priorytecie 4.7.

W celu jak najlepszego wykorzystania potencjału oszczędności energii w sektorze budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, konieczne jest, aby preferowane były projekty prowadzące do głębokiej modernizacji energetycznej budynków. Przyjmuje się, że głęboka modernizacja energetyczna budynków prowadzi do oszczędności energii rzędu 60 – 90%, podczas gdy standardowa modernizacja energetyczna prowadzi do oszczędności nie większej niż 30%. Proponujemy aby oszczędność energii wynosząca 30% była absolutnym minimum dla projektów finansowanych w ramach MRPO oraz żeby promowane były projekty przekraczające tę wielkość.

Modernizacja energetyczna budynków powinna być absolutnym priorytetem jeżeli chodzi o poprawę efektywności energetycznej. Dodatkowe inwestycje, takie jak budowa/rozbudowa sieci czy też wymiana źródeł energii na bardziej efektywne i przyjazne środowisku, powinny być realizowane w koordynacji z modernizacją energetyczną budynków, tak żeby uwzględnić zmniejszone zapotrzebowanie na energię w zmodernizowanych budynkach. Efekt koordynacji inwestycji w źródła energii i/lub sieci energetyczne z modernizacją energetyczną budynków może zostać osiągnięty na przykład poprzez przyznawanie dodatkowych punktów przedsięwzięciom polegającym na wymianie źródła energii w przypadku jednoczesnej lub uprzedniej realizacji modernizacji energetycznej budynków.

3. Bioróżnorodność

Biorąc pod uwagę wyjątkowy potencjał przyrodniczy Małopolski, wskazywany w diagnozie sytuacji społeczno-gospodarczej, należy zwrócić uwagę, że w projekcie MRPO zbyt mało uwagi poświęcono ochronie bioróżnorodności. Działania na rzecz ochrony i poprawy środowiska naturalnego oraz cennych przyrodniczo obszarów są niezbędne dla zrównoważonego rozwoju województwa. Niestety, pomimo deklaracji, że „konieczne jest przede wszystkim podejmowanie działań zmierzających do zachowania oraz ochrony różnorodności biologicznej”, analiza projektu MRPO wskazuje, że podobnie jak w poprzednim okresie programowania ochrona przyrody ma sens tylko wtedy, jeśli bezpośrednio służy rozwojowi turystyki i przekłada się na wzrost liczby jej użytkowników (turystów). Takie podejście znajduje odzwierciedlenie w proponowanym w MRPO wskaźniku produktu: „Korzystający z noclegów w turystycznych obiektach zakwaterowania zbiorowego”. W projekcie pojawił się co prawda wskaźnik „Parki krajobrazowe objęte planami ochrony”, jednak jest to niewystarczające dla powstrzymania postępującej degradacji środowiska przyrodniczego Małopolski.

Widok z Czola Turbacza w stronę Hali Długiej w Gorcach - fot. Wiktor Baron

Do nowej wersji MRPO wpisano działania związane z czynną ochroną ekosystemów, siedlisk i gatunków, edukacją ekologiczną, opracowywaniem dokumentów planistycznych dla form ochrony przyrody, prowadzonych na terenach cennych przyrodniczo, w szczególności w parkach krajobrazowych, rezerwach przyrody, na obszarach chronionego krajobrazu, co należy uznać za krok w dobrym kierunku. Niestety nadal nie określono żadnych wskaźników, które mogłyby zobrazować w sposób realny wpływ projektów na zachowanie bioróżnorodności, np. liczbę gatunków, których stan ochrony uległ poprawie, powierzchnię siedlisk, które osiągnęły właściwy stan ochrony itp., co może wskazywać na wyłącznie deklaracyjny charakter ww. zapisów. Brak też odniesienia do sieci Natura 2000. Nie wydaje się, żeby takie podejście było zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju. Konsekwencją przyjęcia horyzontalnej zasady zrównoważonego rozwoju jest uznanie ochrony środowiska za kluczową zasadę realizacji Programu.

Zwracamy uwagę, że na 182 gminy tylko 3 gminy w Małopolsce mają współcześnie zinwentaryzowane tereny przyrodniczo cenne i wytyczone korytarze ekologiczne, co powinno mieć miejsce w każdej gminie ze względu na wymogi planowania przestrzennego i ochrony środowiska. Koszt wymienionych powyżej działań w pozostałych 179 gminach nie przekracza 30 mln zł. Byłaby to więc kwota relatywnie bardzo mała jak na uzyskanie niezbędnych podstawowych informacji o wartościach przyrodniczych całego województwa. Proponujemy wpisanie możliwości finansowania działań takich jak: inwentaryzacje zasobów przyrodniczych, krajobrazowych, waloryzacja zasobów przyrodniczych, wytyczanie korytarzy ekologicznych, opracowanie funkcji rekreacyjnych dla sieci ekologicznych. Ponadto MRPO powinien dostrzec, że ochrona przyrody (bioróżnorodności) ma także walory edukacyjne i promocyjne, nie wspominając o konieczności zachowania dziedzictwa dla kolejnych pokoleń.

4. Edukacja ekologiczna

Edukacja ekologiczna powinna stanowić jeden z ważnych elementów MRPO. Pomoże to zwiększyć efekty ekologiczne przedsięwzięć prowadzonych w ramach osi priorytetowych oraz wypełnić horyzontalną zasadę zrównoważonego rozwoju. W projekcie słusznie wskazano, że „niedostateczny stan świadomości ekologicznej mieszkańców skutkuje ograniczoną możliwością zapobiegania powstawaniu odpadów”, ale przecież nie tylko w tym zakresie. Zaplanowane powinny zostać środki umożliwiające podjęcie działań zwiększających świadomość ekologiczną mieszkańców Małopolski w zakresie: praktycznej wiedzy o zrównoważonym rozwoju, zmian klimatu, utraty bioróżnorodności, ochrony przyrody, w tym sieci Natura 2000, odnawialnych źródeł energii, gospodarki odpadowej i transportu – ukierunkowane na zmianę postaw, efektywne wykorzystanie zasobów. Bez podniesienia świadomości ekologicznej mieszkańców Małopolski, którzy będą odbiorcami wdrażanych w ramach Programu ekologicznych rozwiązań, zagrożone może być osiągnięcie niektórych wskaźników zaplanowanych w ramach MRPO. Przykładowo, aby osiągnąć cele związane ze zwiększeniem efektywności energetycznej oraz wykorzystania odnawialnych źródeł energii w sektorze mieszkaniowym oraz zmniejszeniem emisji zanieczyszczeń i gazów cieplarnianych pochodzących z indywidualnego ogrzewania domów, niezbędna jest edukacja mieszkańców w tym zakresie. Podobnie w przypadku osiągnięcia wymaganych dyrektywami unijnymi poziomów recyklingu i odzysku odpadów, korzystania z ekologicznych rozwiązań w zakresie transportu, czy prośrodowiskowego gospodarowania wodą. Ważna rola edukacji ekologicznej we wdrażaniu Programu została zauważona przez autorów projektu MRPO, którzy w analizie SWOT, przeprowadzonej podczas przygotowywania dokumentu wstępnego, wskazują jako szanse - wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa. Tym bardziej zasadne jest umożliwienie sfinansowania w ramach Programu działań mających na celu podnoszenie świadomości ekologicznej Małopolan. Postulujemy uwzględnienie kwestii edukacji ekologicznej w osiach priorytetowych 4,5,6 i 7, z możliwością realizacji projektów inwestycyjnych takich jak np.: rozbudowa/tworzenie ośrodków edukacji ekologicznej, centrów różnorodności biologicznej czy też centrów energii odnawialnej. Pozwoliłoby to na stworzenie profesjonalnej sieci ośrodków edukacji ekologicznej, opartych na współpracy organizacji pozarządowych z samorządem, środowiskiem naukowym, parkami narodowymi i krajobrazowymi, bazującej na ośrodkach które zdobyły doświadczenie i są gotowe do podjęcia stosownych działań. Ponadto edukacja ekologiczna powinna stanowić odpowiednie działania komplementarne w ramach EFS, tj. promować powstające inwestycje proekologiczne, zachęcać do korzystania z wdrażanych rozwiązań, zmiany postaw na prośrodowiskowe itp. Wzrost świadomości ekologicznej to również podnoszenie wiedzy i kompetencji mieszkańców. Dlatego edukacja ekologiczna powinna zostać uwzględniona w ramach 10 osi priorytetowej, nie tylko jako rozwijanie oferty edukacyjnej szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe i ustawiczne, ale również jako zdobywanie kompetencji przez inne podmioty (w tym NGO) i osoby indywidualne, np. kompetencji zawodowych mogących wspierać rozwój zielonych miejsc pracy.

Organizacje ekologiczne są dobrze przygotowane do prowadzenia działań edukacyjnych, posiadają często wieloletnie doświadczenie w tym zakresie, współpracują z ośrodkami naukowymi oraz instytucjami oświatowymi. Mogą więc znacząco wesprzeć programowanie, a następnie wdrażanie MRPO.

Należy z jednej strony wprowadzić zasadę, że edukacja ekologiczna musi być elementem każdego projektu, z drugiej umożliwić realizację projektów edukacyjnych „przekrojowych”, niepowiązanych z konkretnymi pojedynczymi inwestycjami, a jedynie z celami i zadaniami poszczególnych ww. osi programu i szeroko rozumianym zrównoważonym rozwojem.

5. Gospodarka ściekowa i odpadowa

Działania na rzecz zrównoważonej gospodarki odpadami, w szczególności poprzez zapobieganie powstawaniu odpadów, recykling i odzyskiwanie, wymieniane są wśród priorytetów Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020. W założeniach Programu regionalnego 2014-2020 wskazane jest podtrzymanie priorytetowego charakteru interwencji w zakresie zrównoważonej gospodarki odpadami, ze szczególnym uwzględnieniem zidentyfikowanych „słabszych” obszarów realizowanych projektów, przede wszystkim dotyczących selektywnej zbiórki odpadów. W ramach MRPO należałoby zadbać o równomierny rozkład geograficzny wsparcia wz. gospodarki odpadami.

Projekty realizowane w ramach MRPO powinny przede wszystkim wspierać cele dostosowania gospodarki odpadami w Małopolsce do wymogów UE, ustawy o odpadach oraz nowej ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach tj. osiągnięcia 50% poziomu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych, redukcji składowania odpadów biodegradowalnych do 35%, osiągnięcia 70% poziomu przetwarzania odpadów budowlanych. Należy zaplanować odpowiednie wskaźniki efektu dotyczące osiągniętych poziomów selektywnego zbierania odpadów oraz przetwarzania surowców wtórnych.

Wśród projektów finansowanych w ramach MRPO promowane powinny być inwestycje i działania zgodne z hierarchią postępowania z odpadami tj. w pierwszej kolejności zapobieganie powstawaniu odpadów oraz ograniczanie ich ilości i negatywnego oddziaływania na środowisko, zapewnienie zgodnego z zasadami ochrony środowiska przygotowania do ponownego użycia, odzysku i recyklingu, następnie zapewnienie zgodnego z zasadami ochrony środowiska unieszkodliwiania odpadów. Budowa instalacji do termicznego przekształcania odpadów powinna znaleźć się na ostatnim miejscu i być stosowana jedynie w odniesieniu do odpadów które nie nadają się do recyklingu.

Główne cele interwencji realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego są zgodne z hierarchią postępowania z odpadami w UE, tj.: zapobieganie powstawaniu odpadów, przygotowanie do ponownego ich użycia oraz intensyfikacja odzysku odpadów, a tym samym ograniczenie ich ilości na składowiskach. Jednak brak jest odzwierciedlenia tych celów we wskaźnikach. Sam wskaźnik „udział odpadów komunalnych niepodlegających składowaniu w ogólnej masie odpadów komunalnych” nie pokazuje w jaki sposób i czy w ogóle zapobiegano powstawaniu odpadów, czy zapewniono odpowiednie poziomy odzysku i recyklingu.

W ramach interwencji nie przewidziano działań służących zapobieganiu powstawaniu odpadów, które zgodnie z zalecaniami KE powinny być traktowane priorytetowo. W tym zakresie wskazane jest m.in. wykorzystanie potencjału organizacji pozarządowych.

Ojcowski Park Narodowy – fot. Grusier

Promowane powinny być rozwiązania ekoinnowacyjne, takie jak na przykład: innowacyjne wykorzystanie odpadów poprodukcyjnych, zamykanie obiegów wody, opracowanie nowych opakowań biodegradowalnych, zmniejszające objętość opakowań wymagających kosztowych technik utylizacji, instalacje do przetwarzania gruzu budowlanego, do przetwarzania odpadów z biomasy, systemowe wykorzystanie odpadów na cele energetyczne w tym biogaz. Wskazana jest budowa nowych punktów gromadzenia odpadów wielkogabarytowych i problemowych (jak krakowska lamusownia).

Wybór projektów powinien być maksymalnie efektywny, precyzyjny, to znaczy gwarantujący maksymalną ilość odpadów poddanych recyklingowi. W kryteriach wyboru projektów powinna znaleźć się ocena uwzględniająca cykl życia produktu. Założyć należy także efekt edukacyjny i promocyjny. Niezbędne jest prowadzenie kampanii edukacyjnych, skierowanych zarówno do społeczeństwa, mających na celu zmianę nawyków/postaw, jak również do urzędników. Wprowadzanie ekologicznych rozwiązań w urzędach, wykorzystujących materiały z recyklingu, np. papier makulaturowy. Celowym jest promowanie świadomych postaw konsumenckich oraz technologii niskoodpadowych i bezodpadowych.

Jeżeli chodzi o poprawę jakości powietrza wskaźniki rezultatu powinny uwzględniać, poza obniżeniem emisji gazów cieplarnianych oraz PM₁₀, również inne parametry tj. obniżenie poziomu zanieczyszczeń przekraczających stężenia normatywne (zgodnie z diagnozą oraz danymi dostępnymi z Małopolskiego monitoringu powietrza.: PM_{2,5}, penzo(a)piren, dwutlenek siarki, tlenki azotu).

Należy doprecyzować zapisy MRPO w zakresie gazów cieplarnianych biorąc pod uwagę, że zalicza się do nich nie tylko dwutlenek węgla (ale też np. metan).

7. Zrównoważony transport (miejski, kolejowy, rowerowy)

Konieczne jest położenie nacisku na działania integracyjne i koordynujące transport publiczny, a zwłaszcza na rozwój: pasażerskiego transportu kolejowego, komunikacji miejskiej, systemów zintegrowanych. Uważamy, że alokacja przeznaczona na rozwój transportu kolejowego powinna być równie wysoka jak ta przeznaczona na rozwój transportu drogowego. Aby w jak największym stopniu wykorzystać zaplanowaną alokację konieczne jest zwiększenie wsparcia na przygotowanie dużych projektów w zakresie rozwoju transportu publicznego.

Promowane powinny być inwestycje w infrastrukturę i tabor „czystej” komunikacji publicznej w miastach, niezbędną infrastrukturę dla pojazdów ekologicznych, wprowadzanie niskoemisyjnych paliw i technologii w transporcie publicznym i służbach miejskich, pojazdy o napędzie elektrycznym, rozwijanie transportu intermodalnego poprzez centra przesiadkowe, parkingi „Parkuj&Jedź” i parkingi rowerowe, rozwiązania promujące transport wspólny – carpooling, darmowe miejsca parkingowe, ograniczanie i uspokajanie ruchu samochodowego w centrach miast, opracowanie nowoczesnych systemów i metod oceny natężenia ruchu drogowego.

W przypadku wskaźników zaplanowanych w priorytecie 4. widoczny jest brak związku pomiędzy liczbą zakupionego taboru pasażerskiego, a niższą emisyjnością transportu. Aby zapewnić efektywne wykorzystanie środków finansowych oraz realizację celu niskiej emisyjności, zakup nowego taboru nie powinien służyć jedynie zwiększaniu jego ilości, ale przede wszystkim zwiększeniu ilości pasażerów korzystających z niego, co z kolei faktycznie przyczyniłoby się do obniżenia emisji. Ilość wybudowanych parkingów typu P+R, jeśli nie przełoży się na ilość użytkowników, nie będzie mieć bezpośredniego przełożenia na niższą emisyjność transportu. Ustanowienie wskaźnika powiązanego z liczbą pasażerów obsługiwanych przez tego typu punkty zapewni właściwą koordynację transportu modalnego i przyczyni się do efektywniejszego wykorzystania zainwestowanych środków.

Konieczne są także zmiany w zakresie zarządzania liniami kolejowymi. Skoro samorząd województwa odpowiada za regionalny transport pasażerski, to powinien także uzyskać istotny wpływ na zarządzanie liniami kolejowymi i projektami realizowanymi w tym zakresie.

MRPO powinno zwrócić szczególną uwagę na rozwój infrastruktury dla transportu rowerowego. W poprzednim okresie programowania nie zrealizowano żadnych inwestycji związanych z budową tras rowerowych. Zaplanowane w MRPO działania związane z rozwojem tras rowerowych powinny zostać uszczegółowione wraz z określeniem odpowiednich wskaźników (w obecnej wersji brak jakichkolwiek wskaźników dotyczących rozbudowy infrastruktury rowerowej). Rozwój infrastruktury rowerowej powinien zostać uwzględniony w osi priorytetowej 7 i dotyczyć zarówno miast jak i terenów poza ośrodkami miejskimi. Wszystkie inwestycje drogowe, budowa lub modernizacja powinny być powiązane z wydzieleniem ciągów rowerowych. W ramach działań związanych z wymianą i modernizacją taboru należy uwzględnić możliwość przystosowania do transportu rowerów. Ponadto w ramach działań związanych z rewitalizacją miast w osi priorytetowej 6 również powinny zostać zaplanowane środki na rozwój i promocję transportu rowerowego.

W ramach inwestycji drogowych należy podkreślić, już na etapie kryteriów oceny projektów, konieczność przestrzegania wymogów ochrony zwierząt, np. ochrony płazów, budowy „przejsć dla zwierząt” w miejscu przecięcia dróg z korytarzem ekologicznym, opracowanie systemu wykrywania i monitoringu w których miejscach system dróg koliduje z siecią korytarzy ekologicznych, wprowadzenie konieczności wykonania wstępnych analiz dotyczących faktycznej potrzeby remontu drogi.

Wskaźniki w ramach osi priorytetowej powinny zostać uszczegółowione i uwzględniać: liczbę pasażerów, ilość towarów, długość tras rowerowych, trwałość budowanych dróg (gwarancja trwałości nawierzchni zadeklarowana w projekcie przez beneficjenta), skrócenie czasu dojazdu transportem kolejowym.

Uważamy, że planowane inwestycje związane z budową/rozbudową kolejnych lotnisk w Małopolsce powinny zostać zastąpione działaniami międzyregionalnymi na rzecz łączenia lotnisk drogą kolejową Balice - Pyrzowice. Promowanie transportu lotniczego w ramach połączeń lokalnych jest sprzeczne z celami dotyczącymi obniżenia emisji zanieczyszczeń.

Rekomendacje dla nowego RPO w zakresie dostępności środków i działań przewidzianych w nowym RPO dla organizacji pozarządowych w województwie małopolskim.

Organizacje pozarządowe w niewielkim stopniu korzystały ze środków MRPO w latach 2007-2013, pomimo wpisania NGO jako potencjalnych beneficjentów w 13 działaniach Programu. W planowanym obecnie okresie programowania wskazane jest zwiększenie wykorzystania środków przez przedstawicieli trzeciego sektora. Wykorzystanie potencjału i doświadczenia małopolskich organizacji, zarówno w aplikowaniu o środki, jak i w realizacji projektów finansowanych ze środków unijnych, powinien znacząco usprawnić wdrażanie MRPO 2014-2020. Okazją do zwiększenia liczby organizacji pozarządowych aplikujących o środki w ramach MRPO jest wykorzystanie jednocześnie środków EFRR i EFS, daje bowiem możliwość realizacji projektów „miękkich”, co nie było możliwe w latach 2007-2013. Jednak aby udział organizacji w korzystaniu z tych środków był optymalny konieczne jest zapewnienie kompleksowych rozwiązań finansowania przedsięwzięć, zagwarantowanie równego dostępu do środków dla wszystkich potencjalnych beneficjentów, odpowiednia promocja Programu i uwzględnienie specyfiki organizacji pozarządowych.

Problemy pojawiające się na poziomie finansowym związane są z koniecznością zagwarantowania środków na wkład własny, zabezpieczenia finansowego dotacji, a także prefinansowania wydatków. Długotrwałe procedury rozliczania projektów wydłużają czas oczekiwania na refundację, co jest szczególnie uciążliwe dla mniejszych organizacji. Należy więc zmodyfikować zasady finansowania projektów poprzez dostosowanie wysokości wymaganego wkładu własnego do możliwości NGO, stworzenie mechanizmów umożliwiających wniesienie wkładu własnego, uzyskanego z innego programu/dotacji (np. dotacje WFOŚiGW), wprowadzenie możliwości finansowania zaliczkowego. Niezwykle istotne są działania promujące Program, szkolenia dla potencjalnych beneficjentów. W ramach wsparcia technicznego proponujemy zaplanowanie środków przeznaczonych na szkolenia i konsultacje skierowane specjalnie do przedstawicieli organizacji pozarządowych. Dotacje dla NGO, w tym dla organizacji ekologicznych, powinny być udzielane w podobnym systemie jak dla przedsiębiorców w perspektywie finansowej 2007-13 poprzez Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości (www.mcp.malopolska.pl). W tym celu należałoby powołać osobną jednostkę lub rozszerzyć działalność MCP.

8. Podsumowanie - szczegółowe propozycje i postulaty:

Działania

- wpisanie edukacji ekologicznej w osiach priorytetowych (4,5,6,7,11) z możliwością realizacji projektów inwestycyjnych takich jak np.: rozbudowa/tworzenie ośrodków edukacji ekologicznej, centrów różnorodności biologicznej, czy też centrów energii odnawialnej,
- zaplanowanie działań mających na celu ponoszenie świadomości ekologicznej (4,5,6,7,10,11) oraz wskazanie alokacji na działania edukacyjne.

Priorytet 4

- wpisanie do Programu, że na obszarze dotyczącym infrastruktury dystrybucyjnej realizowane będą wyłącznie operacje z zakresu rozwoju i modernizacji infrastruktury służącej do dystrybucji energii w celu przyłączenia nowych instalacji OZE,
- dodanie organizacji pozarządowych do grupy beneficjentów w priorytecie 4.7.,
- wprowadzenie wymogu, aby oszczędność energii wynosząca 30% była absolutnym minimum dla projektów z zakresu efektywności energetycznej finansowanych w ramach MRPO oraz żeby promowane były projekty przekraczające tę wielkość oszczędności,
- wprowadzenie mechanizmów zapewniających koordynację projektów z zakresu rozwoju/modernizacji sieci oraz wymiany źródeł energii na bardziej efektywne i przyjazne środowisku, z projektami z zakresu modernizacji energetycznej budynków włącznie.

Priorytet 5

- wpisanie do Programu, że wspierane będą wyłącznie projekty zwiększające naturalną retencję,
- wykreślenie „budowy i modernizacji zbiorników małej retencji” (jako nie mających wpływu na ochronę przeciwpowodziową, stwarzających dodatkowe zagrożenia i szkodliwych dla środowiska rzecznej),
- dodanie działania - przekształcanie zbiorników retencyjnych w zbiorniki suche i poldery,

- punktowanie w ramach kryteriów oceny projektów inwestycji zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami,
- dodanie grupy operacji - budowa instalacji do przetwarzania odpadów zbieranych selektywnie i innych niż niebezpieczne odpady budowlanych i rozbiórkowych,
- zmodyfikowanie brzmienia grupy operacji b. na - budowa instalacji do przetwarzania surowców wtórnych i biomasy.

Priorytet 6

- zaplanowanie działań związanych z czynną ochroną przyrody na obszarach Natura 2000,
- dodanie działań wz. inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej zasobów,
- zaplanowanie w ramach działań związanych z rewitalizacją miast projektów rozbudowy infrastruktury rowerowej.

Priorytet 7

- inwestycje międzyregionalne na rzecz kolejowego połączenia lotnisk Balice i Pyrzowice,
- inwestycje w tabor przystosowany do transportu rowerów,
- wykreślenie planowanych działań w ramach budowy/rozbudowy lotnisk.

Dodanie i doprecyzowanie wskaźników:

Priorytet 4

- dodanie wskaźnika „Wzrost ilości energii pierwotnej zaoszczędzonej w gospodarstwach domowych w wyniku przeprowadzonych prac modernizacyjnych”,
- zaplanowanie wskaźników mierzących poprawę jakości powietrza - obniżenie stężenia zanieczyszczeń: PM10, PM2,5, SO2, NOx, benzo(a)piren,
- zwiększenie długości tras rowerowych,
- zastąpienie wskaźników: „Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej [szt.]” wskaźnikiem „Wzrost liczby zakupionych biletów komunikacji miejskiej”,
- zastąpienie wskaźnika „Liczba wybudowanych obiektów „Park&Ride”, wskaźnikiem „Liczba pasażerów obsługiwanych przez nowo wybudowany Park&Ride”.

Priorytet 5

- dodanie wskaźnika - Masa odpadów poddawanych recyklingowi,
- zastąpienie wskaźnika „Ilość zebranych selektywnie odpadów [Mg]” wskaźnikiem „Wzrost udziału odpadów komunalnych zbieranych selektywnie w masie wszystkich zebranych odpadów komunalnych w skali województwa w ciągu roku [%],
- redukcja masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania,
- redukcja masy innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych kierowanych do składowania,
- zmiana wskaźnika „pojemność małej retencji” na wskaźnik: „Wzrost pojemności naturalnej retencji.”

Priorytet 6

- wzrost populacji (na terenie Małopolski) co najmniej 10 gatunków zagrożonych wyginięciem,
- liczba gatunków, których stan ochrony uległ poprawie,
- powierzchnia siedlisk, które osiągnęły właściwy stan ochrony,
- liczba opracowanych planów ochrony lub innych planów regulujących ochronę obszarów przyrodniczo cennych,
- liczba projektów z zakresu edukacji ekologicznej,
- zwiększenie długości tras rowerowych.

Priorytet 7

- skrócenie czasu dojazdu transportem kolejowym,
- skrócenie czasu dojazdu transportem drogowym,
- wzrost liczby osób korzystających z transportu publicznego,
- wzrost trwałości budowanych/remontowanych dróg (gwarancja trwałości nawierzchni zadeklarowana w projekcie przez beneficjenta),
- zwiększenie długości tras rowerowych.

Lista organizacji popierających stanowisko

1. Anna Woźniak, Prezeska Fundacji, Fundacja Fundusz Partnerstwa, Os. Górali 4, 31-959 Kraków
2. Kazimierz Walasz, Małopolskie Towarzystwo Ornitologiczne, ul. Do Wilgi 11, 30-419 Kraków
3. Anna Świątek, Wiceprezeska Zarządu, Fundacja Rozwoju Gmin Polskich, ul. Mazowiecka 104A/36, 30-023 Kraków
4. Ewa Chromniak, Prezeska Zarządu, Fundacja Biuro Inicjatyw Społecznych, ul. Krasickiego 18, 30-503 Kraków
5. Joanna Mieszkowicz, Prezeska, Fundacja Aeris Futuro, Krowoderska 11/8, 31-141 Kraków
6. Piotr Rymarowicz, Prezes, Towarzystwo na rzecz Ziemi, ul. Leszczyńskiej 7, 32-600 Oświęcim
7. Joanna Furmaga, Prezeska Zarządu, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, ul. Sławkowska 12, 31-014 Kraków
8. Marek Władyka, Sekretarz Zarządu Głównego, Polski Klub Ekologiczny, ul. Sławkowska 26A, 31-014 Kraków
9. Barbara Draus, Dyrektor Fundacji, Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych, ul. Czysta 17/4, 31-121 Kraków
10. Alicja Babij, Sekretarz, Zakopiańska Fundacja Narodowa SKANSEN, ul. Krupówki 48 b, 34-500 Zakopane
11. Jan Niedośpiat, Członek Zarządu, Fundacja Instytut Myśli Obywatelskiej im. Stańczyka, ul. Sławkowska 12, oficyna III p., 31-014 Kraków
12. Marcin Stoczkiewicz, członek Zarządu, Fundacja Client Earth, Al. Ujazdowskie 39/4, 00-540 Warszawa
13. Zbigniew Szcześniak, Prezes Zarządu, Stowarzyszenie Tilia, ul. Przysiecka 13, 87-100 Toruń
14. Jacek Engel, Prezes Zarządu, Fundacja Greenmind, ul. Kaleńska 7/33, 04-367 Warszawa
15. Tomasz Włoszczowski, Prezes Zarządu, Społeczny Instytut Ekologiczny, ul. Raszyńska 32/44, 02-026 Warszawa
16. Piotr Znaniński, Prezes Zarządu, Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-group”, ul. Ciepła 19a, 15-472 Białystok
17. Katarzyna Ruszała, Prezeska Zarządu, Stowarzyszenie EKOSKOP, ul. Strzelnicza 15/9, 35-103 Rzeszów
18. Krzysztof Smolnicki, Prezes Zarządu, Fundacja Ekorozwoju FER, ul. Białoskórnicza 26, 50-132 Wrocław
19. Krzysztof Gorczyca, Prezes Zarządu, Towarzystwo dla Natury i Człowieka, ul. Głęboka 8a, 20-612 Lublin
20. Jakub Szumin, Prezes Zarządu, Federacja Zielonych Gaja, ul. 5 Lipca 45, 70-374 Szczecin
21. Karolina Baranowska, Wiceprezeska Zarządu, Stowarzyszenie Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła”, ul. Zielona 27, 90-602 Łódź

Kraków, grudzień 2013

Opracowanie: Piotr Rymarowicz

Korekta i redakcja: Anna Krawczyk

Copyright © Polska Zielona Sieć 2013

Cytowanie oraz wykorzystanie danych empirycznych jest dozwolone za podaniem źródła.

Niniejsza publikacja została wydana na papierze ekologicznym Cyclus Print, wyprodukowanym w 100% z makulatury, bez użycia chloru ani innych szkodliwych chemikaliów wybielających, z dbałością o niskie zużycie wody.

skład i druk: Wydawnictwo MIP Proxima Corp, Kraków, grudzień 2013

Nakład: 50 egz.

Związek Stowarzyszeń **Polska Zielona Sieć**

jest ogólnopolską organizacją pożytku publicznego
zrzeszającą organizacje ekologiczne działające w największych miastach Polski.

Naszym celem jest rozwój w zgodzie z naturą.
Budujemy obywatelskie poparcie dla zrównoważonego rozwoju.

Tworzymy mechanizmy społecznej kontroli wydatkowania publicznych funduszy.
Monitorujemy wydatkowanie funduszy europejskich pod kątem oddziaływania na środowisko i rozwój poszczególnych sektorów gospodarki - transportu, energetyki, gospodarki odpadami, gospodarki wodnej.

Promujemy odpowiedzialne zachowania konsumenckie poprzez zwiększenie wpływu konsumentów na jakość produktów oraz politykę globalnych korporacji.

Wspieramy zrównoważony rozwój krajów Globalnego Południa oraz społeczeństwo obywatelskie w Europie Wschodniej.

Aktywnie działamy dla Natury, Człowieka i Rozwoju.

Główne programy Polskiej Zielonej Sieci to:

Kampania Kupuj odpowiedzialnie! www.ekonsument.pl

Akcja dla Globalnego Południa www.globalnepoludnie.pl

Program Dla klimatu www.dlaklimatu.pl

Fundusze dla zrównoważonego rozwoju www.ekoprojekty.pl

Zielone partnerstwo w Europie Wschodniej www.zielonasiec.pl

Wiele z naszych działań opiera się na aktywności organizacji regionalnych, które wspierają inicjatywy obywatelskie na rzecz ochrony środowiska. Współpracujemy również z organizacjami krajowymi i międzynarodowymi.

Organizacje członkowskie PZS:

- Federacja Zielonych „Gaja” / Szczecin
- Fundacja Biblioteka Ekologiczna / Poznań
- Fundacja Ekorozwoju / Wrocław
- Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła” / Łódź
- Społeczny Instytut Ekologiczny / Warszawa
- Stowarzyszenie „Ekoskop” / Rzeszów
- Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne Klub Gaja / Bielsko-Biała/Wilkowice
- Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-Group” / Białystok
- Stowarzyszenie Eko-Inicjatywa/ Kwidzyn
- Stowarzyszenie „Tilia”/ Toruń
- Towarzystwo dla Natury i Człowieka / Lublin

Polska Zielona Sieć jest członkiem międzynarodowych sieci NGOs:
CEE Bankwatch Network, SFTEAM, Clean Clothes Campaign.

jak również krajowych sieci organizacji pozarządowych:

OFOP, Grupy Zagranica, Koalicji Sprawiedliwego Handlu, Koalicji Klimatycznej, Koalicji Polskich POE na rzecz Funduszy UE oraz Koalicji Clean Clothes Polska.

Więcej informacji na: www.zielonasiec.pl

ul. Sławkowska 12, 31-014 Kraków
tel./fax: +48 12 431 28 08
e-mail: info@zielonasiec.pl